

A NEMZETKÖZI VALLÁSTÖRTÉNETI TÁRSASÁG ERFURTI KONFERENCIÁJA

HOPPÁL K. BULCSÚ

Luther városában, Erfurtban rendezte meg a Nemzetközi Vallástörténeti Társaság (International Association for the History of Religions, IAHR) ötvenként megtartott nagykonferenciáját 2015. augusztus 23 és 29 között. A konferencia címe és tematikája: *Dynamics of Religion: Past and Present*. Mint minden ilyen monstre rendezvény, ez is leginkább a tarka jelzővel volt illelhető. A nemzetközi vallástudomány esetében megszoktuk, hogy a legkülönbébb témák szólnak meg, mégis most ez a nagykonferencia minden eddigin túltett a burjánzás tekintetében. A tarkaság elsősorban nem témabeli eltéréseket jelöl – habár ebben sem volt hiány –, hanem – és véleményem szerint ennek volt tanúja a kongresszus – a vallástudomány metodológiai értelmezéseinek már-már kaotikus összevisszaságát. Az egyhetes konferencia gazdag tudományos programja és a különböző részterületekről érkező résztvevők igen nagy száma (körülbelül ezerkilencszáz kutató regisztrált és ezerkétszáz előadást hallhattunk¹) bizonyítja, hogy a mai nemzetközi vallástudományi kutatás már rég nemcsak történelmileg érdeklődik a vallás iránt, hanem a filozófiai, pszichológiai, kognitív, evolucionista, szociológiai nyelvészeti, régészeti elméletek is helyet kaptak benne. Elmondhatjuk, hogy a vallásról tradicionalista módon gondolkozó kutatók bizony kényelmetlenül érezhették magukat; azok, akik eddig bölcsészettudományként fogták föl a vallástudományt, kénytelen-kelletlen arra a megállapodásra kellett, hogy jussanak, hogy a vallástudomány manapság egyre inkább egy tágran értelmezett társadalomtudományi részdiszciplínára kezd emlékeztetni. Azt, hogy ez időleges kiforratlanság, mely majd metodológiai és tárgyi tisztaságot eredményez, vagy világosan jelzi, hogy a vallástudomány klaszszikus felfogásainak egyszer s mindenkorra vége, talán még korai megválaszolni.

Mindezeket figyelembe véve érdekes, hogy konzervatív eredménye lett az újra fellángolt „kognitivistá” vitának. Több észak-amerikai kutató ugyanis javaslatot tett a társaság nevének megváltoztatására. Martin H. Luther és Donald Wiebe érveltek amellet, hogy a társaság nevét meg kell változtatni, mert a névben szereplő vallástörténeti jelző kirekesztő jellegű más irányultságú kutatásokkal

¹ Összehasonlításként: az öt évvel ezelőtti (2010) torontói világgkongresszuson fele ennyien regisztráltak és fele ennyi előadás hangzott el.

szemben. A vita talán utalva az angol megfelelőkre érthetőbb: az International Association for the History of Religions névről International Association for the Historical and Scientific Studies of Religions-ra kívánták változtatni a társaság nevét. A Scientific Study of Religion kifejezés azonban nagyon sok kutatóban ellenérzéseket váltott ki, ugyanis az, amit mi magyarra egyszerűen csak vallástudománynak (Scientific Study of Religion) fordítunk, nem adja vissza a kifejezés manapság már nyugaton bevett értelmezését, mely egy karakteres metodológiai utat is kijelöl, s ez pedig nem más, mint a kognitivisták megközelítése. A javaslat behozta volna a vallástudományba a társadalomtudományi és természettudományi megközelítési pontokat - az ellenzők véleménye szerint negatív módon, kizárólagosan.

Érdeemes végigtekinteni Martin H. Luther és Donald Wiebe főbb érveit az új név bevezetése mellett. Egyik érvük szerint a társaság történetében mindig is jelent volt a név megváltoztatásának az igénye.² Másik érvük az volt, hogy a vallástörténetiség csak részben fedi le a vallástudományi kutatások területét, sőt, diszkriminatív jellegű a nem történeti megközelítésekkel szemben. Harmadik érvük a név megváltoztatása mellett az volt, hogy ezt a nevet kifejezetten olyan kutatók határozták meg (1950-ben), akik számára a történelmi és fenomenológiai megközelítés kizárólagos volt. További érvük az volt, hogy a régi név kizárja a társadalomtudományi megközelítést, sőt, teológiai-vallási értelmezéseknek ad teret. És természetesen a két javaslattevő kritizálta, hogy a név túlságosan is Európacentrikus és szinte csakis történelmi és filológiai felhangokkal bír.

A Wiebe és H. Luther által jegyzett proposíció az IAHR Végrehajtó Bizottsága elé került, ahol azonban a legmeglepőbb módon, egy parázs vitát követően nagyon nagy többséggel leszavazták a javaslatot, így az már nem is kerülhetett a közgyűlés elé. A Bizottság legtöbb tagja amellet érvelt, hogy a „scientific” jelölő a kognitivisták megközelítés bújtatott bevezetését és kizárólagossá tételét jelentené. A vitában nem is az volt a meglepő, hogy milyen érveket hallottunk mindkét oldalon, hanem az, hogy milyen nagy százalékkal szavazták le a javaslatot, holott a mai vallástudományi kutatásba betekintők számára a kognitivisták irányzatok túlsúlya (legalábbis a vezető kutatók személye tekintetében) azonnal észrevehető. Az ember azt hinné – látva a mai vallástudományi kutatás főbb képviselőinek publikációit –, hogy szinte minden mai valláskutató kognitivisták, ez a szavazás azonban azt bizonyította, hogy még a kognitivisták módszerrel szimpatizálók is szívük mélyén a klasszikusabb módszerek és a vallástudomány klasszikus felfogása felé irányulnak.

A konferencia egyik újdonsága, hogy a résztvevők nagy száma miatt a rendezői elv nem az volt, hogy kulcselőadók prezentációi köré szerveződjenek az egész esemény, hanem inkább tematikus blokkokat próbáltak összerendezni. Így a párhuzamosan

² A vita pontos részleteit lásd a kifejezetten erre az alkalomra kiadott IAHR Bulletin-ben: <http://www.iahr.dk/bulletins/IAHR-XXI-ERFURT-CONGRESS-BULLETIN-40-AUG-2015.pdf> (103-107.o.)

zajló panelek mellett (40-45 panel egy időben!) párhuzamosan hallható kulcselőadásokkal is találkozhattunk.

A Magyar Vallástudományi Társaság tagja a Nemzetközi Vallástörténeti Társaságnak, így jelölhet és jelölt is lehet a különböző tisztségekre. Emlékezzünk, hogy az ötvenes években magyar tisztségviselői (Kákosy László, Trencsényi-Waldepfel Imre) is voltak a nemzetközi társaságnak. A Nemzetközi Vallástörténeti Társaság ezen a konferencián tisztségviselőket választott. Magyar jelöltünk nem volt, kelet-közép európai is csupán egy: Milda Alisauskiene, litván hölgy. A választáson nagy többséggel elnökké emelték Tim Jensen dán professzor kollégát, a korábbi titkárt, aki tényleg a legtöbbet teszi a vallástudományért a szervezeten belül. A társaság titkára Afe Adogame, brit kutató lett, éppen, hogy legyőzve a svéd Jenny Berglundot. A kincstárnoki posztra – egyedüli jelöltként indulva – Philippe Bornet kutatót választották Svájc-ból. Kisebb pozíciókba japán, finn, litván, német, indiai és spanyol kutatók kerültek.³

A Magyar Vallástudományi Társaságot hivatalosan két tisztségviselője képviselte: Hoppál K. Bulcsú és Kovács Ábrahám. Mindamellet, hogy James L. Cox-szal, a skót New College professzorával sikeres panelt tartottak, bemutatták a 2011-es budapesti konferencián elhangzott dolgozatokból készült két kötetet is. A panelen megvitatásra került a szép számú hallgatóság előtt a James L. Cox és Kovács Ábrahám szerkesztett *Trends and Recurring Issues in the Study of Religion* (2014) c. kötet, mely a kulcselőadásokat tartalmazza. Ugyanitt bemutatkozott a Hoppál K. Bulcsú által szerkesztett *Theories and Trends in Religions and in the Study of Religion* (2015) c. kötet is, mely a további dolgozatokból közöl 21 tételes válogatást.

A Nemzetközi Vallástörténeti Társaság a 2020-as konferenciájának a helyszínéről még nem határozott. Attól függően viszont, hogy milyen pályázatok érkeznek be a legvalószínűbbnek az tűnik, hogy a dél-amerikai kontinensen rendezik meg a legközelebbi konferenciát.

³ A teljes lista megtalálható a Bulletin-ben.

RECENZIÓK
